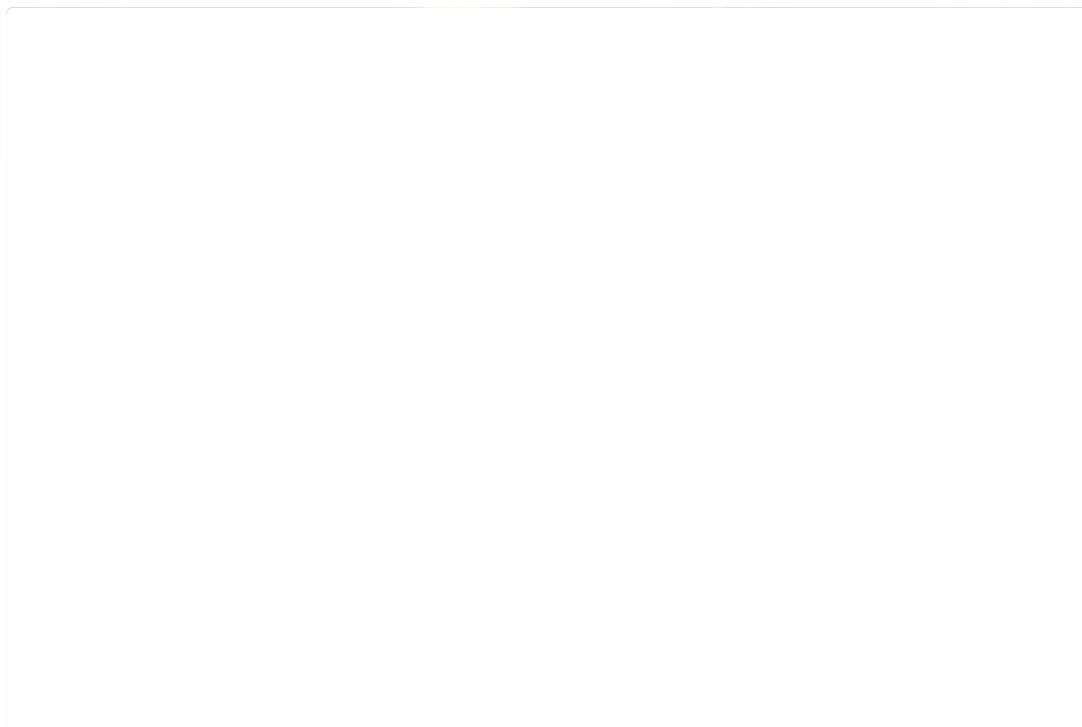

Europski atlas palijativne skrbi: Kontinent duboko podijeljen u načinu na koji umiremo

BUDI ZDRAVA

27 LISTOPADA, 2025

Nejednak pristup palijativnoj skrbi u Europi: milijuni umiru u patnji koju se moglo spriječiti
Više od četiri milijuna ljudi u Europi svake godine umire uz tešku tjelesnu ili emocionalnu patnju, uključujući više od 60 tisuća djece. Riječ je o patnji koja bi se u mnogim slučajevima mogla ublažiti dostupnom palijativnom skrbi, no stvarnost je drukčija: pristup toj skrbi i dalje je neujednačen, ograničen i često određen – mjestom rođenja.

Prema podacima Europskog udruženja za palijativnu skrb (EAPC), svake godine u europskoj regiji Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) oko 4,4 milijuna ljudi, među njima 140 tisuća djece, treba palijativnu skrb. Iako se usluge razvijaju, njihov je rast spor i geografski neujednačen: Europa danas ima više od 7.000 specijaliziranih palijativnih službi u 50 zemalja, no to je tek 10 posto više nego 2019. godine.

Dvostruka Europa: bogati i zaštićeni, siromašni bez pomoći

POPULATION AND METHODS

EU Palliative care needs across the WHO EURO

TABLE 3 Palliative care needs of people who die each year with serious health-related suffering (SHS) in selected countries of the WHO European region (in thousands)

Country	Heart failure	Tuberculosis	HIV	Cancer	Lupus	Dementia	Inflammatory diseases	CHD ischaemic	Cerebral vascular	Non-ischaemic heart disease
Albania	0.00	0.01	0.03	4.46	0.13	0.72	0.02	0.11	3.04	0.36
Armenia	0.00	0.00	0.12	7.31	0.12	0.77	0.01	0.04	2.25	0.94
Austria	0.01	0.07	0.05	18.30	0.78	1.89	0.02	1.14	3.33	2.38
Azerbaijan	0.00	0.04	0.34	8.64	0.24	1.26	0.13	0.18	5.73	0.72
Belarus	0.00	0.87	1.20	17.29	0.59	3.17	0.03	0.29	12.80	1.68
Belgium	0.05	0.11	0.05	25.27	1.00	6.59	0.03	1.81	4.65	1.02
Bosnia and Herzegovina	0.00	0.12	0.00	6.29	0.10	1.54	0.01	0.24	4.69	1.87
Bulgaria	0.00	0.09	0.10	16.03	0.36	3.04	0.03	0.42	14.12	5.08
Croatia	0.01	0.04	0.01	22.27	0.39	0.97	0.01	0.61	4.48	1.03
Cyprus	0.00	0.01	0.00	1.67	0.09	0.21	0.00	0.09	0.38	0.16
Czech Republic	0.07	0.13	0.01	23.66	0.82	2.38	0.03	0.90	6.31	1.66
Denmark	0.02	0.04	0.02	14.20	0.49	3.00	0.01	0.76	2.34	0.51
Estonia	0.00	0.03	0.05	3.29	0.13	0.11	0.00	0.12	0.68	0.50
Finland	0.01	0.05	0.00	30.89	0.33	7.11	0.04	0.92	2.81	0.80
France	0.23	0.94	0.45	148.48	6.33	39.29	0.16	9.62	22.54	6.87
Georgia	0.00	0.15	0.20	6.44	0.14	1.38	0.02	0.08	6.73	2.12
Germany	0.33	0.70	0.41	202.11	7.65	32.83	0.16	14.94	37.09	13.93
Greece	0.00	0.09	0.26	25.43	1.41	7.86	0.03	0.70	12.44	2.29
Hungary	0.01	0.11	0.01	28.54	0.84	2.72	0.03	0.88	8.00	3.23
Iceland	0.00	0.00	0.00	0.50	0.01	0.17	0.00	0.04	0.09	0.02
Ireland	0.01	0.02	0.01	7.70	0.26	1.72	0.01	0.55	1.24	0.25
Italy	0.39	0.96	0.89	180.44	6.15	28.80	0.21	15.53	40.38	14.92
Kazakhstan	0.02	2.27	0.28	27.75	1.15	2.69	0.19	0.46	9.67	1.76
Kyrgyzstan	0.01	0.66	0.16	3.46	0.14	0.03	0.07	0.23	3.26	0.51
Latvia	0.00	0.09	0.09	1.42	0.19	0.21	0.01	0.14	3.30	0.74
Lithuania	0.02	0.22	0.01	7.88	0.26	0.27	0.02	0.23	3.78	0.51
Luxembourg	0.00	0.00	0.00	0.04	0.18	0.00	0.07	0.17	0.05	0.00
Montenegro	0.00	0.00	0.01	1.23	0.03	0.21	0.00	0.01	1.12	0.12
Netherlands	0.09	0.12	0.03	39.95	1.34	12.05	0.03	2.53	6.51	1.30
Norway	0.02	0.04	0.01	9.92	0.33	2.20	0.01	0.69	3.84	0.31
Poland	0.01	0.55	1.11	84.33	2.39	13.84	0.10	1.97	29.09	8.61
Portugal	0.04	0.27	0.51	26.36	0.88	4.96	0.03	1.43	8.28	1.35
Republic of Moldova	0.00	0.29	0.09	5.63	0.14	0.13	0.02	0.10	4.31	1.06
Romania	0.06	1.15	0.21	45.15	1.29	1.82	0.06	1.02	28.96	7.87
Russian Federation	0.03	18.07	38.22	339.93	7.49	33.42	1.00	3.68	292.33	40.18
Serbia	0.02	0.12	0.03	20.97	0.60	1.40	0.03	0.94	9.05	7.88
Slovakia	0.01	0.04	0.00	12.38	0.37	1.54	0.01	0.36	3.13	0.78
Slovenia	0.01	0.02	0.00	8.53	0.18	0.15	0.00	0.16	1.51	0.48
Spain	0.15	0.45	0.78	95.52	3.44	27.61	0.10	5.54	18.32	7.47
Sweden	0.05	0.07	0.01	20.07	0.76	7.15	0.01	1.19	4.37	1.33
Switzerland	0.01	0.04	0.04	15.27	0.58	5.71	0.01	1.23	2.38	1.58
Tajikistan	0.01	0.24	0.81	3.66	0.11	0.52	0.42	0.29	3.48	0.72
Turkmenistan	0.00	0.03	0.00	3.59	0.09	0.05	0.00	0.12	2.94	1.05
Turkiye	0.06	0.79	0.38	90.13	3.21	30.00	0.48	3.78	28.53	8.42
Turkmenistan	0.01	0.47	0.00	3.81	0.13	0.44	0.11	0.15	3.73	0.67
Ukraine	0.02	0.66	0.82	88.22	2.19	1.97	0.27	0.65	67.52	7.88
United Kingdom	0.18	0.51	0.21	144.61	4.88	57.90	0.15	10.22	24.52	4.17
Uzbekistan	0.05	2.34	0.38	12.86	0.71	0.28	0.85	3.16	10.62	7.83
Totals	1.994	40.503	57.460	1,818,424	61.486	333,755	4.643	78.617	738,228	183,778

POPULATION AND METHODS

EU Palliative care needs across the WHO EURO

Chronic liver disease	Lung disease	Liver disease	Renal failure	Leishmaniasis	Congenital anomalies	Injury	Alcohol-related	Musculo-skeletal	Mat. nut. deficit	SHS total	SHS children
0.28	0.47	0.23	0.10	0.11	0.11	0.28	0.26	0.01	0.00	30,710	338
0.46	0.88	0.73	0.12	0.12	0.11	0.33	0.17	0.01	0.00	13,882	300
0.97	2.82	1.86	0.50	0.06	0.16	1.34	1.49	0.15	0.00	37,112	181
1.25	2.54	2.87	0.48	2.72	0.64	0.92	0.24	0.01	0.00	26,763	1,938
3.02	1.24	0.16	0.23	0.10	0.22	3.27	0.45	0.00	0.00	46,605	359
0.76	6.29	2.05	0.81	0.08	0.18	2.14	2.19	0.37	0.23	55,469	284
1.70	2.73	1.78	0.49	0.15	0.14	0.95	1.30	0.03	0.01	48,509	347
0.72	1.74	1.10	0.23	0.02	0.06	0.84	0.69	0.09	0.00	25,717	92
0.08	0.40	0.10	0.07	0.01	0.02	0.11	0.14	0.03	0.00	3,577	21
1.68	3.72	2.21	0.46	0.08	0.11	1.61	1.66	0.13	0.23	47,844	190
0.27	3.65	0.95	0.17	0.06	0.08	0.59	0.92	0.03	0.01	27,937	311
0.28	0.23	0.29	0.14	0.00	0.02	0.22	0.17	0.03	0.00	6,283	22
0.05	1.22	1.32	0.14	0.02	0.11	0.80	0.84	0.14	0.00	27,968	89
3.14	20.90	10.54	2.48	0.58	1.15	10.72	12.20	1.80	0.42	302,387	1,683
0.82	1.43	1.12	0.27	0.16	0.13	0.54	0.32	0.02	0.00	22,077	358
9.22	39.50	18.16	5.53	0.60	1.09	10.43	19.64	2.00	0.22	421,489	1,556
1.52	5.08	1.30	0.86	0.14	0.17	0.98	1.22	0.07	0.00	61,866	398
1.91	4.74	3.32	0.50	0.17	0.18	1.68	1.50	0.24	0.02	88,430	329
0.02	0.10	0.02	0.01	0.00	0.00	0.03	0.02	0.01	0.00	1,065	6
0.28	1.89	0.48	0.14	0.05	0.11	0.41	0.48	0.14	0.00	15,710	155
5.45	27.98	12.49	3.48	0.38	0.87	7.14	9.41	1.85	0.56	323,567	1,095
1.49	15.18	0.47	2.33	0.99	0.87	4.91	0.66	0.03	0.13	73,270	2,549
0.67	1.11	1.89	0.21	0.09	0.44	0.93	0.13	0.06	0.01	34,692	1,549
0.48	0.31	0.48	0.13	0.03	0.04	0.46	0.20	0.04	0.00	12,368	71
0.81	0.64	0.90	0.11	0.03	0.05	0.78	0.38	0.05	0.00	16,636	97
0.03	0.19	0.09	0.02	0.00	0.08	0.09	0.01	0.01	0.01	1,931	6
0.08	0.15	0.05	0.04	0.01	0.00	0.07	0.08	0.00	0.00	3,211	20
0.93	8.38	1.56	0.53	0.15	0.30	2.17	2.64	0.35	0.02	81,177	400
0.34	2.28	0.97	0.17	0.03	0.06	0.69	0.81	0.05	0.00	20,828	95
0.27	9.85	8.86	1.19	0.53	0.65	6.78	4.32	0.44	0.10	179,788	1,272
0.81	4.63	1.98	0.39	0.08	0.11	1.81	1.48	0.28	0.07	36,111	206
0.88	0.79	2.98	0.17	0.12	0.15	0.70	0.15	0.02	0.00	17,730	331
4.28	6.62	9.16	2.50	0.37	0.31	2.62	2.56	0.03	0.10	116,133	938
34.86	28.13	0.47	3.95	3.90	4.31	47.78	13.05	0.01	0.01	628,722	10,364
1.00	3.66	0.17	1.11	0.23	0.11	1.03	1.60	0.13	0.01	51,080	424
0.71	0.94	1.63	0.26	0.10	0.11	0.91	0.44	0.05	0.03	23,814	241
0.20	0.55	0.46	0.10	0.02	0.02	0.41	0.37	0.05	0.00	10,016	36
2.66	24.24	7.00	2.61	0.34	0.58	4.22	6.85	2.54	0.17	211,194	927
0.96	3.66	1.96	0.34	0.06	0.15	1.29	2.18	0.29	0.08	44,862	359
0.57	2.52	1.03	0.33	0.07	0.17	1.20	1.00	0.29	0.06	34,115	211
0.52	1.17	1.33	0.27	0.04	0.78	1.31	0.09	0.01	0.19	17,948	4,282
0.19	0.63	0.30	0.14	0.05	0.02	0.19	0.21	0.00	0.00	9,798	89
4.05	22.24	5.62	4.22	4.30	4.82	8.90	4.19	1.02	0.70	226,595	13,503
0.66	0.50	2.23	0.30	1.07	0.49	0.83	0.59	0.01	0.02	35,821	2,318
17.31	7.48	0.45	1.10	0.93	1.11	12.98	2.38	0.02	0.01	226,764	2,479
3.77	34.20	10.53	1.52	0.95	1.19	5.86	9.18	2.83	0.08	317,850	2,012
3.16	1.86	6.01	2.45	8.28	2.31	3.85	2.93	0.15	0.03	87,874	10,618
121,129	311,535	134,003	45,995	26,844	24,901	158,468	113,743	17,393	6,852	4,278,278	66,114

Source: <https://eapc.org/what-we-do/health-policy/data-platform-to-calculate-the-eapc-and-palliative-care-needs/datab/>

Knaul FM, Farmer PE, Krokauer EL, et al. Alleviating the access abyss in palliative care and pain relief – an imperative of universal health coverage. The Lancet Commission report. *Lancet* 2018; 391(10129): 1411–1424. <https://www.thelancet.com/commission/palliative-care>
Knaul FM, Farmer PE, Krokauer EL, De Li J, Lina L, Bhaskara A, Jiang Kunze X, Arreola-Ornelas H, et al. Technical Note and Data Appendix for "Alleviating the access abyss in palliative care and pain relief – an imperative of universal health coverage: The Lancet Commission report". Background Document. *Health Affairs* 2019; 38(12): e193111. <https://doi.org/10.1136/ha-2019-024000>

EAPC ATLAS OF PALLIATIVE CARE IN THE EUROPEAN REGION 2025 34

EAPC ATLAS OF PALLIATIVE CARE IN THE EUROPEAN REGION 2025 35

Izvor: <https://ehospice.com/>

Najrazvijenije zemlje – poput Njemačke, Nizozemske, Izraela, Švedske i Švicarske – imaju dvostruko više palijativnih timova po stanovniku od europskog prosjeka, koji iznosi otprilike jedan tim na 100.000 stanovnika. EAPC preporučuje dvije specijalizirane službe na 100.000 stanovnika (jednu bolničku i jednu kućnu), no taj standard dostiže tek manji broj zapadnoeuropskih zemalja.

>Palijativna skrb: Ministarstvo otkriva koliko će rasti kapaciteti i gdje je zapeo Nacionalni program

U suprotnosti s tim, središnja i istočna Europa – uključujući zemlje poput Bugarske, Albanije, BiH, Moldavije ili Armenije – bilježi stopu pristupa koja je pet do deset puta manja od zapadnoeuropske. U pojedinim državama gotovo da i ne postoje registrirani timovi za palijativnu skrb.

Neravnomjerna dostupnost lijekova: morfij luksuz za Zapad

Izvor: <https://ehospice.com/>

Jedan od najozbiljnijih problema odnosi se na dostupnost lijekova protiv boli. Prema nalazima Međunarodnog odbora za kontrolu narkotika (INCB), 79 posto svjetske populacije, uglavnom u zemljama niskog i srednjeg dohotka, troši tek 13 posto ukupne svjetske količine morfija. U Europi ta se nejednakost također ogleda: 38 zemalja prijavljuje da je oralni morfij dostupan u više od 50 posto ljekarni, ali su to gotovo isključivo zemlje visokog dohotka – zapadne i nordijske države.

U istočnoj i jugoistočnoj Europi, uključujući Hrvatsku, regulatorne prepreke i dalje ograničavaju dostupnost morfija i drugih esencijalnih lijekova za ublažavanje boli, unatoč činjenici da međunarodne konvencije obvezuju države osigurati njihovu dostupnost.

Zakonodavni okvir i politike: zakoni u tek osam zemalja

Palijativna skrb u Europi i dalje nije dovoljno prepoznata ni zakonski ni strateški. Samo osam europskih zemalja ima nacionalne zakone koji eksplicitno uključuju palijativnu skrb. U 63 posto zapadnoeuropskih i 26 posto središnjih i istočnoeuropskih zemalja postoji samostalni nacionalni plan palijativne skrbi, dok mnoge druge države nemaju čak ni politiku zdravstva koja prepoznaje tu potrebu.

>Palijativna skrb u Hrvatskoj: Sustav bez kormila

Financiranje je još jedan problem. Prema istraživanju WHO-a iz 2019., 68 posto zemalja izvijestilo je da postoji javno financiranje za palijativnu skrb, ali je samo 40 posto izjavilo da njihove usluge dosežu barem polovicu onih kojima je pomoć potrebna. Drugim riječima – više od polovice pacijenata koji trpe tešku bol i patnju, uopće ne dobivaju stručnu podršku.

Nedostatak edukacije: liječnici bez znanja o ublažavanju boli

Izvor: <https://ehospice.com/>

Posebno zabrinjava nedostatak stručnog obrazovanja. Iako se sve više fakulteta bavi temom palijativne skrbi, to se često svodi na kratke module unutar predmeta o onkologiji ili etici. Samo 15 europskih zemalja u svojim medicinskim školama obvezno predaje palijativnu skrb. To znači da gotovo 60 posto zemalja nema sustavnu edukaciju budućih liječnika i medicinskih sestara o tome kako ublažiti patnju pacijenata s teškim bolestima.

Rezultat su zdravstveni djelatnici koji ulaze u praksu bez osnovnih znanja o procjeni boli, komunikaciji s umirućim pacijentima ili pružanju podrške obiteljima – a time i sustavi koji ne mogu odgovoriti na rastuće potrebe stanovništva koje sve dulje živi i sve češće boluje od kroničnih nezaraznih bolesti.

Povećane potrebe i skromni pomoci

Od 2007. godine palijativne su se usluge povećale u 47 posto europskih zemalja, no rast nije ujednačen. Broj starijih osoba i oboljelih od raka, kardiovaskularnih i neurodegenerativnih bolesti stalno raste, a s njima i potreba za palijativnom skrbi. WHO upozorava da će se te potrebe utrostručiti do 2050. godine, ako se ne uspostave adekvatni nacionalni programi i ne osigura dovoljno stručnjaka.

Istodobno, rano uključivanje palijativne skrbi dokazano smanjuje nepotrebne hospitalizacije i troškove zdravstvenog sustava, te poboljšava kvalitetu života pacijenata i njihovih obitelji. No to zahtijeva političku volju, financijska sredstva i promjenu društvenih percepcija prema smrti i umiranju.

Zadaća za europske vlade

Europski atlas palijativne skrbi, zajednička publikacija Global Atlantes Observatoryja Sveučilišta u Navarri i Europskog udruženja za palijativnu skrb, jasno pokazuje da je palijativna skrb ogledalo društvene pravednosti. U zemljama gdje postoji svijest, edukacija i politička volja, ljudi umiru dostojanstveno i bez boli. U onima gdje toga nema – umiru tiho, u patnji i zaboravu.

Ako Europa želi ostati prostor solidarnosti, mora shvatiti da pravo na dostojanstvenu smrt nije luksuz, nego temeljno ljudsko pravo.

**Tekst je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije.*

Autor: Vlatka Polšak Palatinuš

Izvor: frendica.online

